Marcelí Massana

Marcel·lí Massana, conegut pel "Pancho" dins del maquis, va plantar cara al règim franquista durant sis anys a la comarca del Bages i sobretot a la del Berguedà i els seus entorns.

Nascut a Berga el 3 d'octubre del 1918, al carrer Reverend Hug, nº 8, Marcel.lí Massana era el més petit de tres germans. Va perdre la seva mare als set dies de vida. Llavors li feia de mare adoptiva, Filomena Solé,"La dida", per la qual sempre sentirà una gran estimació i s'arriscarà a visitar-la en moltes ocasions a Berga, en els anys del maquis. Orfe als 5 anys, quan el seu pare va sofrir un accident a la mina de Vila Forniu, estarà sota la tutela, des dels 7 als 13 anys, del seu oncle Joan Massana, sacerdot de Solsona, que el va fer anar al col·legi dels Germans de les Escoles Cristianes. Després se'n va anar a viure a casa dels seus oncles del Mas Recaus, a Sallent, on va treballar un any amb el seu oncle, Miquel Guitó, (l'Esmolet de Sallent). Des dels 14 als 16 anys, treballà com aprenent de mecànic de Ramon Canudes "El Pixaví", després fou mecànic a l'empresa tèxtil de "Can Rodergas" a Berga. Als 15 anys pertanyia al Sindicat de la Metalúrgica de la CNT del Berguedà. Durant la guerra civil, va combatre com a voluntari, des del mateix juliol del 36, que es va integrar al Comitè de Milícies Antifeixistes de Berga. A l'agost s'enrolà a la Columna "Terra i Llibertat", que lluità en el Front de Madrid, passant després per la Columna "Carot i Castan" que va combatre en el Front d'Aragó, on va ser ascendit a tinent el 1938.

L'escamot de Massana, comptava amb més de 50 bases a masies, pobles i ciutats on els acollien i donaven suport. Al mateix temps rebia informació de militants anarcosindicalistes que arriscaven la seva vida anant als bars sovintejats per la Guàrdia Civil. Gràcies a la seva mobilitat, Massana fou un ésser totalment ilocalizable.

Els passos de muntanya fronterers que feien servir els grups de Massana, per a entrar clandestinament a Catalunya, eren quatre:

El primer, de Boan, prop de Aix-Els-Thermes, prop d'Andorra, entrant pel poble d'El Serrat, després de set hores de marxa. A continuació, amb cotxe, cap a Les Escaldes, i d'allà pujaven al Port Negre, per a baixar fins a Castellnou de Carcolse, el primer poble de Catalunya. Arribaven a les proximitats de la Serra del Cadí, travessaven els Rasos de Peguera, i es dirigien cap a l'Espinalbet, prop de Berga i arribaven als Canals de Sant Miquel, al sud de Vilada, caserna general d'en Massana.

El segon pas consistia, a fer el mateix trajecte fins El Serrat, i d'allà a Aixirivell, poble andorrà prop de la frontera, des d'on baixaven prop de la Seu, per a dirigir-se cap a la Serra del Cadí. Arribaven després de 4 hores de marxa, a Cornellada i cap a les valls de Tuixent, on s'amagaven en masies de Llinàs i de Valldan, pobles molt propers a Berga.

El tercer pas el feien amb cotxe des de Tarascon a Aix-els Thermes o Font Romeu, i caminaven fins el poble d'Osseja, després d'haver descansat a la base del Mas Tartàs entraven per la Collada de Tosses fins a prop de Castellar de n'Hug. A continuació, envoltaven La Nou, i es dirigien a Vilada, i als canals de Sant Miquel.

I en el quart pas, feien el mateix trajecte anterior fins a la collada de Sant Salvador. Travessaven la frontera, per a anar a parar a La Molina, baixant cap a Guardiola de Berga. D'allà, envoltant

Vallcabra, i Cercs, arribaven als Canals de Sant Miquel per Sant Quirze de Pedret.

La primera incursió guerrillera, la va fer amb 7 homes, partint de la base del poble de Tarascon, on es reunien en el "Cafè des Sports", que feia de Federació Local de la CNT i allà es prenien les decisions. Els set homes, conduïts per Massana, anaven armats amb metralladores, armes curtes i explosius, forjats per la CNT de Toulouse. Era l'agost del 45 i van passar la frontera com sempre pels camins muntanyencs fins al poble de Espinalbet, localitat d'estiuejants acomodats. Van entrar a l'Església, on Massana, des de la tribuna va dirigir un discurs als feligresos informant-los que farien una recol·lecta ja que no era just que mentre uns havien de subsistir amb la cartilla de raccionament, ells es permetien el luxe d'estiuejar. Van passar la safata i van abandonar sorpresos l'església, després que un feligrès els deixà 12.000 pessetes de donació.

Com era Massana?

Era un home alt i fort, de 27 anys, segur de sí mateix, generós i sentimental. És fàcil de comprendre la seva popularitat, i la llegenda que la gent se'n va formar, sobretot al Berguedà, a causa de les seves accions espectaculars com la d'aquell capità de la Guàrdia Civil de Berga que va jurar no descansar sense haver liquidat en Massana. Assabentat Massana que l'oficial es trobava al Bar Colon, (de Berga) se n'hi va anar. El guàrdia civil prenia cafè i copa assegut a una taula. Massana va consumir un cigaló al mostrador i abans d'anar-se'n va deixar pagada la consumició al capità de la benemérita, el qual a l'hora de pagar, es va assabentar que acabava de ser convidat justament per l'home a qui pretenia caçar. El capità va sortir al carrer desesperat, però, lògicament el Pancho (Massana) ja havia desaparegut. Pocs dies després d'aquests fets, algú amb sentit de l'humor va dedicar a l'oficial burlat una cançó a través de ràdio Andorra, emissora molt escoltada en aquells anys.

L'èxit de les accions del grup de Massana es basava en l'aplicació d'una estratègia molt eficaç, el coneixement del terreny pam a pam li permetia moure's amb tota seguretat, tenia la prudència de no fer baixes inútils i de no enfrontar-se amb la força d'ordre públic, només per salvar la vida; era molt astut i desconfiat com per a no informar ningú, ni als companys de l'itinerari a seguir.

Marcel.li Massana era estimat i admirat al Berguedà, i especialment a les petites poblacions del Cadí. Els pagesos catalans tot i l'enorme risc a que s'exposaven, l'ajudaven amb queviures que ell pagava, i aixopluc.

L'escamot d'en Massana va participar en segrests de personalitats significatives del règim franquista, sabotatges, atracaments a fàbriques i a mines. Pancho, seria durant sis anys un mal somni pels milionaris estraperlistes franquistes i també pels industrials que aprofitant-se de la situació feien treballar de 12 a 14 hores diàries als seus treballadors.

Com a guia, els grups d'en Massana, arribarien a passar més de 50 persones de costat a costat del Pirineu. El viatge més emotiu va ser quan va ajudar a passar un nen i una nena fins a Toulouse, on els esperava la seva mare. El pare un comandant republicà havia estat assassinat a Mauthausen. Probablement l'acció més compromesa va ser quan el dirigent cenetista Josep Peirats va escollir Massana perquè li fes de guia des de França fins a Berga, on va tenir lloc una reunió dins d'un panteó del cementiri de Berga que servia d'amagatall d'armes, mentre Massana i els seus homes muntaven guàrdia, per a protegir-los.

De segrests, van haver-n'hi dos d'importants: El primer va tenir lloc l'any 49 a Can Flaquer, casa de camp prop de Rocafort, propietat de Joan Fontfreda, alt càrrec franquista de Barcelona, un dels caps de proveïment a Barcelona. La casa era una base del grup de Massana, ja que el masover era amic seu. Pancho i els seus van sorprendre el propietari quan aquest va arribar i van obligar un fill seu a sortir a la recerca de diners a Barcelona. Amb aquest segrest van aconseguir 100.000 pessetes. En el segon a l'Hostal de l'Alcalde de Vinars també van aconseguir 100.000 pessetes.

Un any després, el grup de Massana s'havia refugiat al Mas Casasaies, habitat per un masover de la CNT. Es van presentar tres guàrdies civils i en l'enfrontament va morir un cap de la benemèrita, i els altres dos van fugir. Els masovers igual que els de Can Flaquer van haver de ser traslladats a l'altre costat del Pirineu.

Els sabotatges consistien principalment en fer volar torretes d'alta tensió. Amb la condició d'atacar el règim, intentaven paralitzar l'economia, i alhora advertir a la població de l'existència del maquis. L'estiu del 45 a La Nou van fer volar les torretes d'alta tensió i més tard ho van fer en la Plana de Vic. Set vegades sabotejaren la conducció d'energia de les mines de lignit de Cercs, també van caure els dipòsits d'aigua de la fàbrica del Berguedà i del Bages. I van volar en tres punts diferents la línia elèctrica que va de Barcelona a Manresa i Vic.

Els atracaments econòmics anaven dirigits sobretot a industrials i addictes al règim, així a Malanyeu van expropiar un ric requeté. A Sant Corneli de Fígols, van requisar els cafès, el juny del 48. Van assaltar les oficines de les mines de lignit de Cercs. El 47 igualment havia estat assaltada la fàbrica tèxtil de "Senglàs Germans" a Avià. Per dues vegades el 47 i el 48 van assaltar a Hostalets dels Liofès, prop de Borradà al cap de la Falange local, terratinent adinerat.

Un cas típic d'acció de càstig psicològic contra empresaris franquistes, es va produir a la fàbrica tèxtil de "La Plana", on l'amo abusava de la seva autoritat, sobretot amb les dones treballadores. Assabentat d'aquest fet, Massana, va fer passejar en calçotets per les naus de la fàbrica, al Sr. Coloma davant dels seus treballadors.

L'escamot de Pancho va mantenir estret contacte, amb els grups de Faceries, Quico Sabaté i especialment amb Ramon Vila Capdevila, que col·laborava en algunes accions. L'èxit de les accions de l'escamot de Massana fou actuar d'una manera indiscriminada.

Com a represàlia les forces "de l'ordre"; a la masia de La Creu del Perelló, prop de Castellnou del Bages, van executar un matrimoni: Domènec Sardans de 50 anys i Ramona Rosa de 40 anys, embarassada i mare de tres fills. Miquel Guitó, de 56 anys, oncle de Pancho, va ser detingut al costat del seu germà Jaume Guitó de 49 anys d'edat. Van ser torturats i després se'ls va aplicar la llei de fugides en un camí prop de la Colònia Soldevila. Josep Portes, enllaç de l'escamot, Josep Bartobillo, militant anarco-sindicalista i Joan Vilella, masover de Santa Eugènia, base guerrillera de Massana, van ser executats el novembre del 49, prop del pont de Vilada, als afores de Berga. Va morir també de les tortures sofertes, Jaume Carballó, barber de Sallent. Les detencions i empresonaments van ser nombrosos. Pel que sembla, darrere de tanta repressió hi ha una possible delació que podia venir d'un antic i sospitós militant cenetista ex-fotògraf de l'ajuntament de Berga.

Les muntanyes de l'alt Bergedà, la Serra del Cadí no serien controlades definitivament per la Guàrdia civil fins a finals dels anys cinquanta.

A principis del 51, Marcel.lí Massana iniciaria una nova vida a l'exili Francès. No tornaria a Barcelona fins a l'any 79, que va ser entrevistat per diverses publicacions i diaris del país. Massana home d'inequívoca catalanitat, es va sorprendre i es va disgustar tant per la castellanització de Barcelona, que es va negar a donar propines als taxistes i cambrers que li parlaven en castellà.

Se'n va tornar casa seva a un poble de l'Ariège, a l'altra banda del Pirineu. Va morir l'any 81 d'un atac de cor al costat de la seva companya Maria Calvó.

Marceli i la seva companya Maria estan enterrats al cementiri situat darrera l'esglesia a Bordez sur Lez (Castillon-en-Couserans).

La seva tomba no te cap simbol religios,